

Ztráty býv. Rakousko-Uherska ve světové válce.

Statistický úřad rakouského státního úřadu pro vojenství vydal několik studií o ztrátách býv. Rakousko-Uherska ve světové válce. Autorem těchto úvah, které dozajista nejsou ještě ukončeny, jest Dr. Vilém Winkler, min. tajemník státního úřadu pro vojenství.

Tyto studie hodlají pouze orientovati; konečná čísla nejsou sice přesná, ale nebudou se asi podstatně uchylovati od budoucích výsledků.

Počet mrtvých býv. Rakousko-Uherska nemůže se přesně stanoviti. Výkaz ztrát zpracovaný válečným statistickým úřadem koncem listopadu 1918, jemuž za podklad slouží výkazy 10. odd. býv. říšského ministerstva války (Verlustabteilung), podává následující statistiku:

Padlo a zemřelo	687.534 osob,
nezvěstno	855.283 „
zajato	1,229.289 „
Úhrnem	2,772.106 *) osob.

Počet mrtvých jest rozhodně větší než udáno. Z neznámých vrátí se jich asi málo, a zajisté i v zajetí mnoho vojinů zemřelo.

Z tohoto počtu bylo podle státního příslušenství v %:

	Rakousko	Uhersko	Bosna a Hercegovina
Padlo	56·6	40·4	3·0
zemřelo	51·9	44·5	3·6
nezvěstno	49·8	47·7	2·5
zajato	56·5	41·5	2·0

A. Základnou pro první studii „Die Totenverluste der öst.-ung. Monarchie nach Nationalitäten“ jsou úřední data o ztrátách do konce roku 1917; podle stavu ze dne 31. března 1918 bylo znamenáno: 334.169 padlých a 284.132 zemřelých, k tomu připočteny dvě třetiny neznámých z počtu 873.989, z čehož odhadem jeví se počet 1,200.000, který by odpovídal asi stavu všech ztrát koncem roku 1917.

Autor výslovně podotýká, že nejedná se mu o stanovení absolutního počtu ztrát nebo o absolutní změny počtu obyvatelstva, nýbrž pouze o prozkoumání typických vlastností a vnitřního rozčlenění souhrnu všech padlých, a dovozuje, že tato možnost jest dána při použití statistických metod a správného postupu při výpočtech.

Předpoklady této metodiky, používané jako důležitého prostředku a cíle induktivního vědeckého badání, jsou také autorem všude uváděny.

Pramenem všech výpočtů byly autorovi „listiny ztrát“ (Verlustlisten) ministerstva války, které měly však pouze ráz reprezentativní; uznává sice jejich nedostatečnost, nepřikládá však tomuto zjevu vážné důležitosti. Jednalo se mu pouze o to, aby získal pro určitou dobu trvání války tak veliký absolutní a relativní počet mrtvých, že by se v tomto souhrnu jevily již typické

*) Výkaz ztrát ze dne 31. března 1919 obnáší 905.299 padlých a 937.483 neznámých.

znaky určité větší masy; při menším počtu mohly by snad býti výsledky vystaveny hříčkám náhody, při větším souhrnu vychází však na jevo „zákon masy“ (das Gesetz der Masse).

Pro statistické úvahy volena byla tři a půl letá doba trvání války, tedy včetně do 31. prosince 1917. Veškeré údaje v dalším pojednání platí tedy do tohoto dne.

Za základní čísla byl vzat počet všech ztrát uveřejněný včetně do listiny ztrát ze dne 31. února 1918, se zřetelem na to, že uveřejnění ztrát dělo se s průměrným tříměsíčním opožděním.

Tímto dnem vykazuje se následující počet ztrát: 334.169 padlých, 284.132 zemřelých a 873.989 nezvěstných. Z posledního počtu byly vzaty pouze dvě třetiny a sice: 582.659. Jeví se tedy jako závěrečný počet 1,200.000, což by odpovídalo přibližně stavu ze dne 31. prosince 1917.

Vyjímáme ze studie pouze nejdůležitější údaje.

Příloha I.

Statistika ztrát podle domovské příslušnosti.

Politický okres, autonomní město, komitát	Národnostní charakter*)	Počet obyvatelstva podle sčítání z r. 1910	Počet mrtvých do 31. pro- since 1917	‰
<i>Čechy:</i>				
Cheb	německý	65.828	2.691	40·9
Liberec (pol. okres)		73.870	2.691	36·5
Tachov		56.416	2.432	43·1
Ústí nad Labem		69.700	2.164	31·0
Warnsdorf		30.723	948	30·9
Broumov	smíšený	59.611	2.375	39·8
Duchcov		47.135	1.657	35·2
Krumlov		69.849	1.590	22·8
Most		49.454	1.647	33·3
Trutnov		77.173	2.471	32·0
Budějovice	český	117.529	2.346	20·0
Jindřichův Hradec		66.854	1.245	18·6
Klatovy		107.083	2.930	27·4
Králové Dvůr		67.294	1.800	26·8
Německý Brod		69.687	1.408	20·2
Benešov	český	107.168	2.873	26·8
Brandýs nad Labem		40.446	835	20·6
Humpolec		40.150	996	24·8

*) Měřítkem jednojazyčnosti jest majorita aspoň 80% všeho domácího obyvatelstva, za smíšené pokládají se okresy, v nichž majorita pohybuje se mezi 50—79·9% domácího obyvatelstva. Upozorňujeme, že národnostní charakter uvedených okresů sestaven jest podle pověstného rakouského sčítání „obcovací řečí“ (Umgangssprache) z roku 1910, které bylo též záležitostí ryze politickou. Výsledky takového šetření podávaly číselný obraz národnostních poměrů pokud jde o veliké celky, nikoli však pokud jde o menší okresy notoricky jednojazyčné nebo dokonce obce s jinonárodnými menšinami. Všeobecně se uznává, že jediným statisticky zjištělným znakem národnosti jest řeč mateřská. V Uhrách zjišťovali sice řeč mateřskou, ale sčítání bylo pověstným, specificky maďarským způsobem řešeno. Jako řeč mateřská měla se tam udati řeč, k níž se kdo přiznává, resp. kterou kdo nejraději mluví (!).

S touto všeobecnou výhradou sdělujeme veškerá důležitější data obcovací řeči jakožto data národnostní.

Politický okres, autonomní město, komitát	Národnostní charakter	Počet obyvatelstva podle sčítání z r. 1910	Počet mrtvých do 31. pro- since 1917	‰ /100
Mělník	český	51.148	1.360	26·6
Plzeň		127.192	2.978	23·4
Praha město (bez předměstí)		162.576	3.064	18·9
Liberec (město)	německý	23.133	479	20·7
Morava :				
Mikulov	německý	60.054	2.480	41·3
Šumperk		85.908	3.869	45·1
Znojmo		92.205	2.442	26·5
Jihlava (město)	smíšený	20.436	354	17·3
Moravská Třebová		90.024	3.591	39·9
Olomouc (město)		12.326	316	25·6
Hranice		69.417	2.011	29·0
Olomouc (polit. okres)		69.998	2.375	33·9
Zábřeh	český	89.408	3.093	34·6
Brno (pol. okres)		130.796	3.467	26·5
Jihlava (pol. okres)		50.056	1.293	25·8
Kroměříž	smíšený	59.750	1.774	28·8
Brno (město)		83.991	1.331	15·8
Uherské Hradiště (město)	český	3.361	383	114·0
Slezsko :				
Frývaldov	německý	80.374	2.451	30·5
Opava (město)		18.125	460	25·4
Frýštát	polský	86.594	1.906	22·0
Bílsko		94.230	2.643	28·0
Frýdek (město)	německý	5.957	460	77·2
Opava (pol. okres)		78.445	1.953	24·9
Frýdek (pol. okres)	český	72.930	1.341	18·4
Bílovec		53.012	1.226	23·1
Slovenské území čs. republiky :				
Abauj-Turňa	maďarský	156.965	3.371	21·5
Beregseg	maď.-ukraj.	235.193	2.880	12·2
Boršod	maďarský	236.872	4.150	17·5
Bratislava	slov.-maď.	306.799	9.239	30·1
Gemer		187.073	2.966	15·9
Hont		116.998	3.019	25·8
Komárno	maďarský	177.029	4.513	25·5
Liptov	slovenský	84.687	1.387	16·4
Nitra		452.811	14.722	32·5
Orava		77.650	2.176	28·0
Spiš		163.694	2.741	16·8
Sariš		168.085	2.838	16·9
Tekov	ukraj.-maď.	177.803	4.162	26·2
Trenčín		303.281	8.470	27·9
Turec		54.687	1.024	18·7
Užhorod	maďarský	159.267	1.739	10·9
Zemplín	maďarský	333.081	5.281	15·9
Zvolen	slovenský	132.536	2.486	18·8
Bratislava (město)	slov.-maď.	71.024	757	10·7
Košice (město)	maďarský	41.485	352	8·5

Politický okres, autonomní město, komitát	Národnostní charakter	Počet obyvatelstva podle sčítání z r. 1910	Počet mrtvých do 31. pro- since 1917	‰
--	--------------------------	---	---	---

Ostatní země bývalé rak.-uherské říše:

Bosna, Banjaluka (okres)	srbsko-chorv.	55.613	905	16.3
Korutany, Bělák (pol. okres)	německý	72.133	2.451	34.0
Halič, Biala	polský	69.169	2.413	27.1
Vorarlberg, Bregenz	německý	40.667	1.398	34.4
Tyrol, Brixen	německý	27.434	1.044	38.1
Uhry, Budapešť (město)	maďarský	836. 09	8.108	9.7
Korutany, Celovec (město)	německý	15.120	498	32.9
Bukovina, Cernovice (město)	něm.-ukraj.	51.829	632	12.2
Dalmacie, Dubrovnik	srbsko-chorv.	35.610	430	12.1
Uhry, Fogarás	rumunský	94.952	2.187	23.0
Gorice, Gorice	slovinský	85.820	2.030	23.7
Bukovina, Gura Humora	rumunský	63.371	1.331	21.0
Tyrol, Innsbruck (okres)	ryze něm.	52.215	1.839	35.2
Halič, Kalusz	ukrajinský	100.673	2.030	20.2
Dalmacie, Kotor	srbsko chorv.	32.688	632	19.3
Halič, Krakov (město)	polský	77.412	747	9.7
H. Rakousy, Lince (město)	německý	42.304	747	17.7
Chorvatsko-Slavonsko, Lika	srbský	204.067	6.465	31.7
Krajina, Lublaň (město)	slovinský	24.949	393	15.8
Halič, Lvov (okres)	polský	144.679	3.141	21.7
Štýrsko, Maribor	slovinský	106.805	2.978	27.9
Uhry, Miškovce	maďarský	50.642	—	—
Gorice, Monfalcone	italský	47.665	642	13.5
Hercegovina, Mostar (okres)	srbsko-chorv.	50.145	1.014	20.2
Chorvatsko-Slavonsko, Osek (město)	srbsko-chorv.	29.533	2.379	80.6
Štýrsko, Petava (město)	německý	2.829	555	196.2
Uhry, Pétkosteli (město)	maďarský	94.349	331	3.5
Kraňsko, Postojná	slovinský	52.031	948	18.2
Istrie, Pulje	ital.-chorv.	50.716	766	15.1
Tyrol, Riva	italský	26.218	574	21.9
Uhry, Rjeka (město)	ital.-chorv.	29.970	427	14.3
Bosna, Sarajevo (okres)	srbsko-chorv.	43.328	806	17.8
Solnohrady, Solnohrad (město)	německý	21.828	307	14.1
Dalmacie, Split	srbsko-chorv.	99.877	1.523	15.2
Štýrsko, Štýrský Hradec (město)	německý	79.965	1.331	16.6
Halič, Tarnopol	polský	139.876	1.226	8.8
Uhry, Temešvár (město)	něm.-maď.	70.630	672	9.5
Primoři, Terst (pol. okres)	italský	132.593	1.590	12.0
Tyrol, Trident (město)	italský	79.049	1.465	18.5
Bosna, Tuzla (město)	srbsko-chorv.	57.093	1.113	19.5
Chorvatsko-Slavonsko, Varaždin (město)	chorvatský	12.294	1.878	152.8
Uhry, Versec (město)	něm.-srbský	27.304	235	8.6
Dolní Rakousy, Viden (město)	německý	1,247.438	25.616	20.5
Dolní Rakousy, Vid. Nové Město (město)	německý	16.015	431	26.9
Dalmacie, Zader	srbsko-chorv.	82.498	1.178	14.3
Chorvatsko-Slavonsko, Záhřeb (komitát)	chorvatský	507.196	8.161	16.1
„ Záhřeb (město)	„	66.916	736	11.0
Uhry, Zemun (město)	něm.-srbský	16.028	1.141	71.2
Uhry, Zombor (město)	maď.-srbský	30.357	128	4.2
Halič, Žolkiew	ukrajinský	102.931	1.551	15.1

Číslice v poslední kolmé rubrice mohly by býti vzaty v úvahu, kdyby se přihlíželo k velikosti ztrát v jednotlivých okresech (komitátech, městech). Nejmenších ztrát utrpěl v býv. Rakousku okres Mitterburg v Istrii 4.8‰, v Uhrách město Miškovce 0.0‰, v Bosně Sarajevo (město) 8.1‰. Největších ztrát: v Rakousku Petava (město) 196.2‰, v Uhrách Varaždin 152.8‰, v Bosně Banjaluka 42.3‰.

Z území čs. republiky: nejmenší ztráta: Slané 10.7‰, největší Uherské Hradiště 114.0‰.

Příloha II.
Souhrn ztrát podle zemí.

Ú z e m ě	Počet obyvatelstva podle sčítání z r. 1910	Počet mrtvých do 31. prosince 1917	‰
<i>Bývalé Rakousko:</i>			
Bukovina	770.327	14.977	19·4
Čechy	7.089.699	189.015	26·7
Dalmacie	638.421	11.568	18·1
Gorice a Gradiška	271.045	5.430	20·0
Halič	8.117.444	134.948	16·6
Istrie	374.908	5.066	13·5
Korutany	411.457	14.833	36·0
Kraňsko	553.802	13.589	24·5
Morava	2.796.925	80.248	28·7
Dolní Rakousy	2.629.273	59.143	22·5
Horní Rakousy	860.875	24.793	28·8
Slezsko	731.806	19.018	26·0
Šolnohrady	178.198	5.535	31·1
Štýrsko	1.356.414	42.202	31·1
Terst (Přimoří)	132.593	1.590	12·0
Tyroly	891.590	23.931	26·9
Vorarlberg	117.909	4.003	33·9
Souhrn	27,922.586	649.889	23·3
<i>Bývalé Uhersko:</i>			
Uhry	18,062.609	464.728	25·7
Chorvatsko-Slavonsko	2,545.748	51.367	20·2
Souhrn	20,608.357	516.095	25·0
<i>Bosna-Hercegovina:</i>			
Bosna a Hercegovina	1,783.453	34.016	19·1
Bývalá říše Rakousko-Uherská	50,314.396	1,200.000	23·9

Uherská ztráta převyšuje tedy ztráty býv. Rakouska, tyto opět ztráty Bosny a Hercegoviny. Mezi zeměmi bývalého Rakouska nejtěžší ztráty vykazují země alpské, potom země sudetské a konečně jižní a východní slovan-
ské země.

Autor objektivně přiznává, že nemohou tato čísla býti pokládána za měřítko rekovnosti jednotlivých vojenských oddílů nebo za měřítko plnění povinností jednotlivých zemí vůči bývalé říši; není zde vzat zřetel ani na rozličný poměr schopnosti branců k vojenské službě, ani početnost jich sprostění, ani způsob použití jednotlivých vojenských těles při válečných operacích a jich vedení.

Příloha III.

Zajímavá jest statistika ztrát, přihlíží-li se k jednotlivým jazykovým okresům: Okresy s 80% jazykovou většinou platí za ryze jednotné, s 50—80% za převážně jazykové, pod 50% za smíšené.

Podle toho jeví se v ‰/‰‰:

V území bývalého Rakouska:

Ryze německé okresy	29·1,
ryze slovinské okresy	27·5,
ryze moravsko-slovenské (Češi na Moravě)	26·7,
ryze české (Češi v Čechách)	22·5,
ryze ukrajinské	21·5,
převážně rumunské	19·2,
ryze italsko-ladinské	18·3,
ryze srbo-chorvatské	17·0,
ryze polské	16·2,
průměrně v bývalém Rakousku	23·3 ⁰ /‰‰.

V území bývalého Uherska:

Ryze maďarské okresy	28·0,
ryze slovenské „	23·7,
ryze rumunské „	23·0,
smíšené srbské „	22·2,
smíšené ukrajinské „	11·9,
průměrně v bývalém Uhersku	25·7 ⁰ /‰‰.
Území Chorvatsko-Slavonska průměrně	20·2 ⁰ /‰‰.
Území Bosny a Hercegoviny průměrně	19·1 ⁰ /‰‰.

Autor považuje tato čísla za měřítko krvavých ztrát jednotlivých národností vůbec; k tomuto názoru nemůžeme se však přikloniti, poněvadž i zde platí doznání vyslovená v rozboru přílohy II.

Podkladem k tomuto výsledku (pro býv. Rakousko) jsou autorovi ztráty jednotlivých národností:

Ztráty obyvatelstva německé národnosti v ‰/‰‰.

a) V ryze německých okresech:

Na Moravě	44·4,
v Korutanech	37·4,
v Čechách	34·5,
v Tyrolích	31·1,
v Sólnohradech	31·1,
ve Štýrsku	30·1,
ve Slezsku	29·0,
v Horních Rakousích	26·8,
v Dolních Rakousích	22·5 (Videňl).

b) V převážně německých okresech:

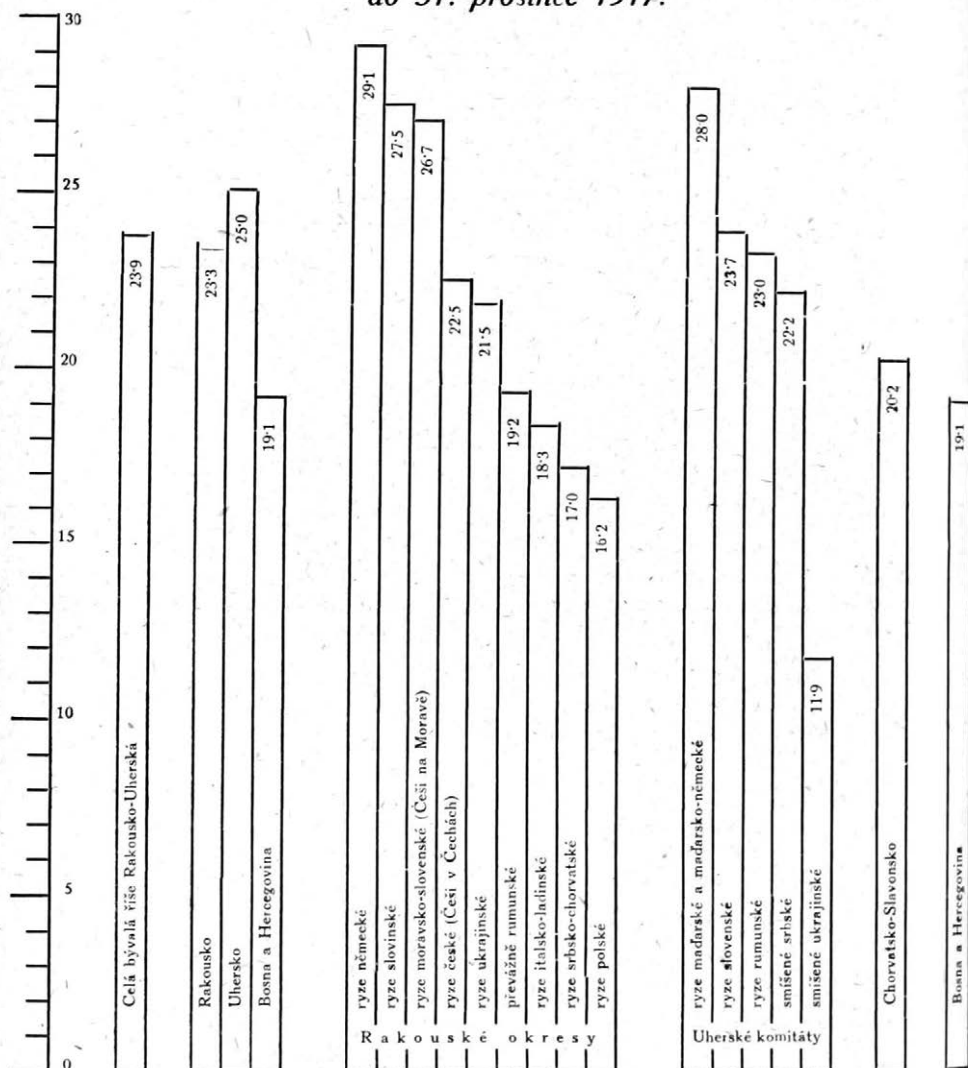
Na Moravě	26·3,
v Korutanech	34·8,
v Čechách	32·4,
ve Slezsku	28·5.

c) Ztráty obyvatelstva české národnosti v Čechách:

Ryze české okresy	22·5,
česko-německé „	27·3,
německo-české „	32·4,
ryze německé „	34·5,
průměrem ,	26·7 ⁰ /‰‰.

Připojený diagram znázorňuje graficky úhrnné ztráty.

Ztráty jednotlivých národností bývalé rakousko-uherské říše v ‰ do 31. prosince 1917.

Příloha IV. rozčleňuje okresy podle výše ztrát a udává maximum a minimum největší ztráty.

a) německé:

Vyjímáme:

minimum 10.1 — 15 ‰: 1 okres (0.7 ‰)

maximum 50.1 a více ‰: 7 okresů (4.6 ‰)

nejhustší ztráta 30.1 — 35 ‰: 34 okresy (22.5 ‰)

b) česko-slovenské:

minimum 15.1 — 20 ‰: 5 okresů (16.1 ‰)

maximum 50.1 a více ‰: 1 okres (3.2 ‰)

nejhustší ztráta 25.1 — 30 ‰: 10 okresů (32.3 ‰)

— $15 \frac{0}{100}$: 2 okresy ($3 \cdot 1 \frac{0}{10}$)
 maximum 40:1 — $45 \frac{0}{100}$: 1 okres ($1 \cdot 6 \frac{0}{10}$)
 nejvyšší ztráta 20:1 — $25 \frac{0}{100}$: 21 okresů ($32 \cdot 8 \frac{0}{10}$)

d) v celém býv. Rakousku:

minimum 0 — $10 \frac{0}{100}$: 16 okresů ($4 \cdot 0 \frac{0}{10}$)
 maximum 50:1 a více $\frac{0}{100}$: 9 okresů ($2 \cdot 2 \frac{0}{10}$)
 nejvyšší ztráta 20:1 — $25 \frac{0}{100}$: 91 okresů ($22 \cdot 4 \frac{0}{10}$)

e) v bývalých Uhrách s Chorvatskem-Slavonskem:

minimum 0 — $10 \frac{0}{100}$: 18 komitátů ($17 \cdot 6 \frac{0}{10}$)
 maximum 50:1 a více $\frac{0}{100}$: 3 komitáty ($2 \cdot 9 \frac{0}{10}$)
 nejvyšší ztráta 20:1 — $25 \frac{0}{100}$: 18 komitátů ($17 \cdot 6 \frac{0}{10}$)

f) v Bosně a Hercegovině:

minimum 0 — $10 \frac{0}{100}$: 2 okresy ($3 \cdot 6 \frac{0}{10}$)
 maximum 40:1 — $45 \frac{0}{100}$: 1 okres ($1 \cdot 8 \frac{0}{10}$)
 nejvyšší ztráta 15:1 — $20 \frac{0}{100}$: 23 okresy ($41 \cdot 8 \frac{0}{10}$)

g) v celém bývalém Rakousko-Uhersku:

minimum 0 — $10 \frac{0}{100}$: 36 okresů ($6 \cdot 4 \frac{0}{10}$)
 maximum 20:1 — $25 \frac{0}{100}$: 124 „ ($22 \cdot 0 \frac{0}{10}$)
 nejvyšší ztráta 50:1 a více $\frac{0}{100}$: 12 „ ($2 \cdot 1 \frac{0}{10}$)

Příloha V. vypočítává ony okresy (komitáty) a města, které utrpěly méně než $15 \frac{0}{100}$ a více než $35 \frac{0}{100}$ ztrát mrtvých.

a) v bývalém Rakousku:

okres Mitterburg v Istrii, obyvatelstvo ryze srbsko-chorvatské . . . $4 \cdot 8 \frac{0}{100}$,
 město Petava ve Štýrsku, obyvatelstvo ryze německé . . . $196 \cdot 2 \frac{0}{100}$.

b) v bývalých Uhrách s Chorvatsko-Slavonskem:

město Miškovce, obyvatelstvo ryze maďarské . . . $0 \cdot 0 \frac{0}{100}$,
 komitát Arad, obyvatelstvo převážně rumunské . . . $35 \cdot 6 \frac{0}{100}$.

c) v Bosně a Hercegovině:

město Sarajevo, obyvatelstvo ryze srbsko-chorvatské . . . $8 \cdot 1 \frac{0}{100}$,
 město Banjaluka, obyvatelstvo ryze srbsko-chorvatské . . . $42 \cdot 3 \frac{0}{100}$.

Autor končí svoji studii poukazem na to, že udání jeho, ač mají ráz pouze předběžné orientace, přece podávají obraz ztrát, které jednotlivá území a národnosti bývalého mocnářství do konce r. 1917 utrpěly, a jak tudíž byly pro přítomnou dobu i pro další vývoj jich vnitřní síly těžce postiženy, a vyvozují z toho důležitost různých opatření.

B. Druhá studie „Die Altersgliederung der Toten“ pojednává o ztrátách, v jakém věku se jevíly.

Podkladem statistických údajů jest počet 120.000 padlých, kterýžto byl získán z osmi skupin „listin ztrát“ z dob od 1. srpna 1919 do 19. dubna 1918.*)

Přihlíží-li se na celou tuto válečnou dobu od mobilisace do 31. prosince 1917, jeví se největší ztráty mrtvých u ročníků:

1894 658 mrtvých, 1896 708 mrtvých,
 1895 715 „ na 10.000 padlých.

Počet sestupuje zvolna k ročníkům starším, ročníky:

1890 505 mrtvých, 1880 214 mrtvých,

*) Uvážíme-li, že jména padlých uveřejněna byla průměrně teprve po 2—3 měsících, odpovídá to době do 31. prosince 1917.

1879	193 mrtvých,	1870	28 mrtvých,
1861	1 mrtvý.		

Velmi srážně k ročníkům mladším, ročníky:

1897	590 mrtvých,	1899	67 mrtvých.
1898	266 „	1900	2 „

V různých dobách války, které odpovídají vyvoleným osmi skupinám, jeví se nápadný rozdíl krvavých ztrát různých ročníků (na 10.000 mužů).

1. skupina: doba od 1. srpna 1914 do 4. ledna 1915, max. ročníky:

1891	970 mrtvých,	1890	953 mrtvých,
1889	855 mrtvých.		

2. skupina: doba od 1. března do 19. května 1915; ročníky 1893 až 1895 byly povolány a vykazují největší ztráty:

1893	927 mrtvých,	1894	1.156 mrtvých,
1895	1.011 mrtvých (skorem jedna třetina		

všech ztrát).

3. skupina: v létě 1915: ročník 1896 a částečně 1897 vstoupily do řad bojujících. Ztráty ročníků:

1895	907 mrtvých,	1896	986 mrtvých.
----------------	--------------	----------------	--------------

4. skupina: zima 1915—16, max. ročníky:

1896	829 mrtvých,	1897	817 mrtvých.
----------------	--------------	----------------	--------------

5. skupina: rok 1916, max. ročníky:

1896	1.165 mrtvých,	1897	892 mrtvých.
----------------	----------------	----------------	--------------

6. skupina: zima 1916—17, max. ročníky:

1895	831 mrtvých,	1896	986 mrtvých.
----------------	--------------	----------------	--------------

7. skupina: léto 1916—17, max. ročníky:

1897	932 mrtvých,	1898	806 mrtvých.
----------------	--------------	----------------	--------------

8. skupina: zima 1917—18; ročník 1899 byl povolán k službě. Ztráty: max. ročníky:

1897	756 mrtvých,	1898	730*) mrtvých.
----------------	--------------	----------------	----------------

V dalším rozboru statistických údajů uvádí studie poměry jevíci se mezi ztrátami jednotlivých odvodních ročníků k počtu všech branců těchto ročníků, a dospívá k výsledku, že ztráta mužů do 31. prosince 1917 v průměru všech ročníků zbraně schopných v celé říši obnáší $95.8\frac{0}{100}$, čili skorem desetinu všeho zbraně schopného obyvatelstva.

Poměry ztrát mrtvých jsou však v různých částech bývalé říše rozličné. Hlavní a tedy nejtěžší ztráty utrpěli branci uherští ($101.1\frac{0}{100}$), pak rakouští ($93.4\frac{0}{100}$) a konečně bosensko-hercegovinští ($73.6\frac{0}{100}$). Příčinou tak ohromných ztrát v Uhrách jsou příznivější výsledky tělesné schopnosti mužů k plnění branné povinnosti (stát agrární), pak rozhodně i větší politická pospolitost bývalého státu.

C. Třetí studie podává statistiku ztrát padlých podle dřívějšího povolání. (Berufsstatistik der Kriegstoten.) Základnou pro tuto studii jest výsledek práce válečného statistického úřadu bývalého říšského

*) Jak autor podotýká, objeví se, přihlédneme-li ke krvavým ztrátám za celou dobu války (tedy nikoli, jak ve studii uvedeno do konce 1917), že nejmladší ročníky 1899, 1900 utrpěly nejvíce ztrát.

min. války. Sčítání provedeno bylo na podnět „Kuratoria pro sprostředkování práce pro vdovy po padlých“, které vyžádalo si statistiku o všech padlých a zemřelých vojinech podle povolání. Výkazy zhotoveny byly od náhradních těles pro první tři válečné roky; další vyhotovení přerušil státní převrat. Při zpracování doslého materiálu bylo použito statistického výkazu o povolání invalidů, sestaveného dne 31. března 1918.

Autor sám doznává, že údaje jeho nemohou býti přesné; uvádí též některé příčiny: Náhradní tělesa nerozlišovala přesně jednotlivá povolání a služební poměr vojina k tomuto zaměstnání, na př.: krejčí (samostatný mistr, pomocník nebo učeň?); tam, kde povolání nebylo jasno, zařaděn byl vojn buď do kategorie „různých povolání“ anebo napsáno „bez udání povolání“.

Další závažnou příčinou nepřesných statistických údajů jest i pochybný souhrnný počet ztrát. Autor klade za podklad své práce pro celou říši 463.646 padlých, pro území býv. Rakouska 238.066 padlých, tedy počet, který byl během prvních dvou válečných let náhradním tělesům znám. Čísla tato jsou rozhodně velmi malá, jelikož přesný počet padlých nedal se zjistiti a zvětší se podstatně velikou částí nezvěstných, z nichž nejméně dvě třetiny počítati se mohou k mrtvým.

I za těchto předpokladů můžeme však materiál autorem zpracovaný považovati za vhodný, aby podal v širších rysech typické vlastnosti souhrnné masy mrtvých.

Připojený tabelární výkaz, jehož výtah uvádíme, provází autor vysvětlivkami a svými úvahami.

1. Státní příslušnost padlých k jednotlivým územím bývalé říše dovozuje se příslušností k doplňovacím okresům jich pluků; autor nepřikládá také důležitosti hlášení různých útvarů v prvních letech válečných, aby nemohla se příslušnost k doplňovacím okresům stotožňovati s domovským příslušenstvím.

2. Ohraničení jednotlivých území je podle stavu před státním převratem. Jednalo-li by se o to, aby vypočteny byly číslice platící pro zaměstnání v jednotlivém národnostním státu, musí býti použito této rovnice, kde značí K hledaný počet: $K = \frac{M \cdot m_1 \cdot z_1}{m_2 \cdot z_2}$ (M = počet mrtvých pro staré území podle tabelárního výkazu, $\frac{z_1}{z_2}$ = poměr zaměstnání a $\frac{m_1}{m_2}$ = poměr mrtvých příslušníků různých národností).

Objasňujeme příkladem:

Jedná-li se o stanovení počtu padlých zemědělců v národnostně smíšeném území Čech, vyhledáme M (podle připojeného výkazu): 5704 pro celé území Čech.

Samostatných mužských zemědělců (včetně nájemců) v bývalém království Českém bylo při sčítání v r. 1910:

německé národnosti 88.465 (Z_1),

české „ 203.337 (Z_2), (viz. „Oesterreich.

Statistik N. F., díl III., H. 8, str. 338“).

Poměr mrtvých na 1000 u Němců (m_1) 34·5‰, u Čechů v král. Českém 22·5‰ (viz rozbor těchto studií, str. 193).

$$\text{Tudíž } K = \frac{5.704 \cdot 88.465 \cdot 34.5}{203.337 \cdot 22.5} = 3.807 \text{ padlých.}$$

3. Ve výkazech nečiní se rozdílu mezi důstojníky a mužstvem, jelikož postrádá pro národohospodářský význam důležitosti.

4. Pořadí jednotlivých povolání přizpůsobeno jest schematu pro sčítání všech zaměstnání v bývalém Rakousku dnem 31. prosince 1920.

Počet padlých v prvních dvou válečných letech podle jejich povolání.

Povolání	Čechy	Dalmacie	Gorice, Gradiška, Přímoří, Terst	Halič a Bukovina	Korutany	Kraňsko	Morava	Rakousy Dolní	Rakousy Horní a Solnohrady	Slezsko	Štýrsko	Tyrolsko a Vorarlberg	Úhrn pro býv. Rakousko	Celé bývalé Uhry	Bosna a Hercegovina	Úhrn pro býv. říši
I. Zemědělci, lesníci a rybáři.																
Velkostatkáři	3			4			3	3					13	12		25
Statkáři a rolníci	5,704	4,038	1,288	26,013	915	1,733	4,103	2,394	729	991	1,540	3,523	52,971	116,231	8,527	177,729
Zemědělství úředníci ¹⁾	21			11			6	5	1	3	3		50	12		62
„ „ dělníci	3,892	22	105	1,698	1,345	252	1,415	1,810	4,358	389	3,411	2,983	21,680	2,942	8	21,630
Vináři	12		1	16		2	13	104			55	3	206	120		326
Zahradníci	468	5		115	20	11	151	165	30	38	43	56	1,107	509	3	1,619
Pastýři	3		3	15	1		3	3		1	1	11	41	638	3	682
Lesní úředníci	128	2	2	59	13	5	55	52	35	11	42	39	443	164	1	608
Drvoštěpové	120		16	75	161	51	22	51	21	17	117	88	79	384	3	1,126
Rybáři	8	73	5	13		6	2	30	3		1	1	142	97		239
II. Horníci.																
Horní úředníci ¹⁾	4						2			1		1	10	6		16
„ „ a hutní dělnictvo	1,688	12	43	680	155	223	569	424	112	576	544	214	5,240	1,116	13	6,569
III. Průmyslníci a živnostníci.																
<i>a) Kameníci atd.</i>																
Brusiči skla	497	1		27	2	2	75	31	5	28	16	12	696	31		727
Cihláři ¹⁾	182			45		1	39	30	1	4	9	13	324	203	1	528
Hrncíři	134	6	1	31	9	15	56	14	6	19	16	20	327	81		408
Kameníci	361	8	43	27	5	13	69	60	45	105	37	89	915	239	3	1,157
<i>b) Kovodělníci.</i>																
Dělníci ve slévárnách	78	1	1	15	1	1	17	27	5	10	11	2	169	37		206
Klempíři a pasíři	497	4	8	110	13	8	85	44	22	35	37	45	958	364	8	1,330
Kováři a zamečnicki	2,857	36	79	1,206	165	96	1,103	926	222	370	330	330	7,720	3,652	54	11,436
Kovodělníci	730	10	28	171	32	15	216	473	27	83	83	104	1,972	672	2	2,646
Zlatníci	79	2	1	22	4	2	39	51	4	12	10	16	242	59	3	304

c) *Vozidla, nástroje a pod.*

Koláři	289	1	8	192	35	20	91	77	26	50	45	49	883	654	7	1.544
Puškaři	13	.	.	6	4	.	4	7	.	.	1	1	36	9	2	47
Elektrotechnické závody	34	2	3	34	4	2	18	50	4	23	4	17	195	48	.	243
Hodináři	55	2	3	32	4	2	23	34	12	6	11	13	197	72	2	271
Různé nástroje a optikové	203	2	1	22	2	1	5	21	3	1	5	8	274	23	.	297

d) *Chemický průmysl.*

Úředníci průmyslu chem. ¹⁾	10	.	.	10	.	.	6	2	2	2	.	3	35	7	.	42
Lékárníci	9	.	1	11	5	.	3	5	1	5	3	4	47	33	.	80
Mydláři	7	.	.	5	.	.	1	3	.	.	.	1	17	6	.	23

e) *Stavební průmysl.*

Zedníci	4.76	56	127	905	114	104	1.124	725	227	351	334	558	8.701	3.586	11	12.298
Pokrývači	203	3	.	29	2	3	79	32	.	27	6	11	395	77	.	472
Tesaři	1.069	12	15	331	79	46	319	267	182	112	201	239	2.872	695	5	3.572
Kamnáři a komíníci	94	.	2	36	8	9	28	10	9	7	20	19	242	84	1	327
Sklenáři	521	2	2	71	11	5	112	54	14	17	29	40	878	185	.	1.063
Natěrači, lakýrníci, malíři pokojů, štukatéri	791	8	27	133	20	15	219	193	41	80	78	124	1.729	682	7	2.418
Instalační práce	30	.	.	7	.	.	8	28	2	.	1	7	83	12	.	95
Dlaždiči	16	.	.	1	.	.	7	9	.	1	1	4	39	12	1	52
Architekti, stavební personál vůbec	102	5	3	98	4	4	28	22	1	7	26	22	322	57	1	380
Geometři atd.	4	1	.	3	.	1	3	.	.	.	1	.	13	7	.	20

f) *Knihitiskárny atd.*

Majitelé, sazeči, litografové, gravéři	307	4	7	85	16	11	123	157	23	26	30	53	842	342	2	1.186
Fotografové	45	2	1	20	1	3	14	17	7	2	24	9	145	55	.	200

g) *Textilní průmysl.*

Tkalci a přádelníci	1.288	8	5	225	7	5	535	64	19	114	9	53	2.332	90	3	2.425
Provazníci	14	.	1	11	6	.	12	11	2	3	3	2	65	83	.	148
Stávkáři a punčocháři	20	.	.	7	.	.	3	.	.	.	.	13	43	10	.	53
Výšivači	98	.	.	27	5	3	19	.	.	.	2	100	254	5	.	559
Barvíři	89	1	.	5	2	.	21	14	5	10	.	8	155	23	1	179
Pandazisté	1	.	.	.	.	.	.	3	1	.	1	.	6	1	1	8
Čalouníci	68	.	3	37	5	1	38	48	6	12	16	23	257	141	3	401
Textilní úředníci ¹⁾	2	.	.	2	.	.	1	.	.	.	.	.	5	.	.	5

¹⁾ Údaje snad poněkud nízké vzhledem na čísla v odstavci XI.

Povolání	Čechy	Dalmacie	Gorice, Pří- moří, Terst	Halič a Bukovina	Korutany	Kraňsko	Morava	Rakouský Dolní	Rakouský Horní a Solnohrady	Slezsko	Štýrsko	Tyrolsko a Vorarlberg	Úhrn pro býv. Ra- kousko	Celé bývalé Uhry	Bosna a Hercegovina	Úhrn pro býv. říši
h) Papírnický a kožený průmysl.																
Knihaři	154	1	2	39	2	3	56	62	7	8	14	14	362	114	3	479
Koželuži	105	1	2	17	1	10	42	16	10	6	25	12	247	80	2	329
Remenáři, sedláři a brašnáři	249	3	2	68	17	11	87	100	43	18	38	21	657	130	4	791
i) Dřevařský průmysl; zpracování kaučuku.																
Personál pil	7	.	3	13	8	12	8	8	11	4	19	32	125	28	.	153
Truhláři	1.971	30	73	662	147	116	790	532	165	243	282	371	5.382	2.881	29	8.292
Bednáři	271	1	7	81	10	10	89	78	25	16	46	59	693	299	3	995
Košíkáři	56	1	1	35	.	4	20	9	3	5	3	4	141	73	.	214
Hřebenaři	10	.	.	3	.	2	6	7	.	.	.	1	29	5	.	34
Soustružníci	281	1	3	28	6	8	137	77	3	15	10	20	589	111	.	700
k) Obchody s potravinami atd.																
Mlynáři	357	10	12	132	16	29	99	89	109	49	98	86	1.086	829	6	1.921
Pekaři a cukráři	1.573	18	23	317	31	27	352	371	150	155	130	210	3.357	577	47	3.981
Řezníci a uzenáři	1.493	14	15	350	52	30	521	482	144	165	131	182	3.579	1.235	14	4.828
Mlékáři	37	1	.	17	.	.	45	16	.	9	10	47	182	9	1	191
Sladovníci	284	.	.	18	16	2	36	14	60	10	19	15	474	13	.	488
l) Oděvní průmysl a pod.																
Krejčí	1.581	29	20	672	68	67	810	323	81	113	141	137	4.042	2.038	68	6.148
Kožešníci	51	.	.	68	3	.	31	16	2	6	3	4	184	264	.	448
Kloboučníci	38	2	.	19	1	3	34	27	.	5	8	4	141	67	.	208
Obuvníci	2.699	51	68	1.636	150	167	884	557	219	281	367	262	7.341	3.951	88	11.380
Rukavičkáři a deštníkáři	70	.	.	3	2	1	8	8	5	1	1	4	103	9	1	113
Holiči	435	7	7	88	10	7	185	117	26	69	28	33	1.013	893	16	1.922
m) Různá povolání bez udání skupiny a druhu.																
Továrníci	13	.	.	3	1	.	.	2	2	.	.	.	21	4	.	25
Inženýři	37	.	1	21	2	.	8	9	2	4	2	12	98	44	.	142
Techničtí úředníci	111	.	.	60	1	5	33	31	2	10	7	13	273	80	2	355
Tovární dělníci	2.438	16	24	291	85	69	589	346	148	143	439	207	4.795	817	1	5.613

IV. Obchod.

Drogisté	53	.	2	10	.	.	17	7	1	3	1	1	95	11	.	106
Obchod. a zaměstnanectvo	2.783	63	103	1.783	164	115	1.073	1.192	247	263	347	389	8.522	4.466	130	13.118
Hospodští	140	3	7	45	9	1	85	50	29	18	19	46	452	164	3	619
Sklepníci	573	16	13	134	17	13	273	376	111	73	63	77	1.739	622	7	2.368
Kuchaři	68	4	4	71	2	5	23	35	8	4	8	15	247	55	12	314
Obchodníci dřevem	.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	2	3	.	5

V. Banky a pojišťovny; peněžní ústavy.

Úřednictvo závodů	139	4	3	36	14	6	33	50	14	11	9	31	350	256	7	613
-----------------------------	-----	---	---	----	----	---	----	----	----	----	---	----	-----	-----	---	-----

VI. Dopravnictví a provoz.

Železniční úředníci	22	2	.	10	3	1	7	8	4	.	5	5	67	22	2	91
Železniční dělnictvo	266	3	5	107	25	18	149	149	18	32	46	53	871	428	7	1.306
Zasílatelé a skladníci	28	4	2	8	1	5	13	11	3	2	5	15	97	130	1	228
Pošt. a telef. úřed. a zřizenci	81	6	6	61	13	15	27	55	14	6	23	30	337	240	3	580
Šoféři	48	.	4	21	4	2	18	53	11	4	8	14	187	57	2	246
Koči	2.184	25	35	517	47	36	398	552	66	120	128	170	4.278	2.515	36	6.829
Plavci a námořníci	64	128	83	18	18	4	10	27	18	.	17	15	402	231	1	634
Průvodci po horách	7	.	7	2	.	.	.	.	.	.	1	3	20	31	.	51

VII. Obchodní a průmysloví zaměstnanci bez bližších údajů.

Soukromí úředníci	27	1	.	16	1	.	28	2	14	2	7	5	103	99	2	204
Účetní, prokuristi atd.	42	.	.	15	.	2	8	2	4	1	3	2	79	74	2	155
Topiči a strojníci	205	2	13	137	8	10	52	21	59	22	28	20	577	291	1	869

VIII. Veřejná služba.

Důstojníci z povolání ²⁾	508	34	41	560	29	38	209	143	73	52	102	147	1.936	1.388	99	3.423
Poddůstojníci z povolání ³⁾	48	7	6	20	2	5	22	16	4	1	15	4	150	64	4	218
Voj. duchovní z povolání	3	.	.	.	1	.	.	1	.	.	1	2	8	1	.	9
Vojenští lékaři z povolání	6	1	.	5	.	.	1	2	2	1	6	2	26	12	.	38
Vojenští úředníci z povolání	1	.	.	10	.	.	2	5	.	.	.	.	18	9	4	31
Státní úředníci ¹⁾	104	3	4	65	6	10	44	56	7	9	11	17	336	139	4	479
Zemští, magistrátní a obecní úředníci ¹⁾	9	1	.	9	1	.	6	3	3	3	2	2	39	7	.	46
Policisté	26	.	.	19	.	.	13	7	1	1	5	4	76	37	1	114
Učitelé	579	18	23	248	43	20	201	177	59	94	63	93	1.618	760	5	2.083
Profesoři	32	3	2	24	2	3	8	25	5	4	7	9	124	53	3	180

¹⁾ Údaje snad poněkud nízké vzhledem na čísla v odstavci XI. — ²⁾ U vojenských osob z povolání nesouhlasí rozdělení jich podle zemí s jejich domovskou příslušností. — ³⁾ Čísla jsou rozhodně nízká; část těchto poddůstojníků obsažena asi v odst. XI. „bez povolání“.

Povolání	Čechy	Dalmacie	Gorice, Pri- gradiska, Pri- moří, Terst	Halič a Bukovina	Korutany	Kraňsko	Morava	Rakousy Dolní	Rakousy Horní a Solnohrady	Slezsko	Štýrsko	Tyroly a Vorarlberg	Úhrn pro býv. Ra- kousko	Celé bývalé Uhry	Bosna a Hercegovina	Úhrn pro býv. říši
IX. <i>Povolání volná.</i>																
Lékaři	14	2	2	19	1	1	2	13	5	2	12	6	79	25	1	105
Zubní technické	7	1		6			6	12	2	3	1	2	40	17		57
Ošetřovatelé nemocných	27		3	18	3	2	14	21	3	2	16	3	112	75	2	189
Zvěrolékaři	8	1		4			1	5	1	10	1	1	32	10	1	43
Advokáti a notáři	12	1		6	1	3	8	2	4	3	4	4	48	164		212
Maliři	5			1				2			1	1	10	2		12
Sochaři	77	1	2	10	2	2	11	19	2	9	7	33	175	68	1	244
Spisovatelé a žurnalisté	2		1	3		1	2	2	1	1			13	56		69
Hudebníci	316	3	4	129	6	10	97	54	11	21	31	18	700	1.058	7	1.765
Pěvci	2			4				2				1	9	3		12
Herci	3	1		1	1		5	12			1	1	25	16		41
Artisté	32			13		5	5	23	1	2	14	3	98	83		181
Dr.jur.bez bližšího udání *)	23	2	5	31	5	1	18	20	8		7	22	142	151	7	300
X. <i>Studentstvo a žactvo všech škol.</i>																
Studentstvo a žactvo	1.332	72	55	1.207	92	1.1	630	481	216	156	228	346	4.936	2.236	70	7.242
XI. <i>Bez přesného udání povolání.</i>																
Majitelé domů	23	2	2	1	14	4	17	3		1		5	72	6	2	80
Soukromníci				1	1		2	3	4			1	12	12		24
Úředníci a písaři	402	13	5	199	25	14	163	195	45	76	59	58	1.254	1.005	23	2.282
Dělníci a sluhy	5.205	116	228	4.399	343	307	2.120	1.285	560	722	2.103	715	18.103	6.862	47	25.012
Nádeníci	3.347	80	98	6.729	98	78	2.023	619	312	566	227	731	14.908	22.035	147	37.090
Různá povolání	316	15	27	150	22	11	75	135	103	12	3/3	116	1.355	1.055	11	2.421
Bez udání povolání	2.466	69	269	10.944	227	1.002	852	1.803	427	644	334	2.103	21.140	17.833	1.554	40.527
Úhrn všech ztrát	62.938	5.222	3.166	65.242	5.056	5.127	24.544	19.707	9.867	7.840	13.333	16.024	238.066 ^{*)}	214.410	11.170	463.646 ^{*)}

*) Část obsažena též v odstavci VIII. — *) Viz studii str. 196.

Ztráty podle sociálního rozčlenění:

Příčiny větších neb menších ztrát v jednom povolání mohou býti různé, záleží však hlavně na tělesné schopnosti a jeho nepostradatelnosti při pracích v zápoli.

Schopnost k službě vojenské, a tím i menší nebo větší nebezpečí smrti, podmíněna jest u vojína jeho tělesnou způsobilostí ve vykonávání svého občanského povolání; s ní úzce souvisí jednak jeho způsobilost k službě v poli, tak i jeho větší sebevědomost v boji. Tyto okolnosti zvyšují počet padlých; zmenšen však bývá jednak tím, že vojinů různých povolání bylo použito v zápoli, nebo že byli z různých důvodů od služby sprostěni; konečně nechutí převážné většiny k boji.

V celku jeví se počet ztrát podle sociálního postavení jednotlivých povolání v území bývalého Rakouska takto:

Druh povolání	podle sčítání obyvatelstva 31. pro- since 1910		podle sčítání mrtvých		Tedy na 1000 přísluš- níků dotyč- ného povolání v ‰ ₁₀₀₀
	celkem	‰	celkem	‰	
Samostatní (včetně nájemců)	3,402,637	44·2	65,883	30·6	19·4
Úředníci a zřízení	489,332	6·4	14,465	6·7	29·6
Delníci a nádeníci	3,798,395	49·4	135,223	62·7	35·6
Úhrnem	7,690,354	100	215,571	100	28·0

Zajímavé jest porovnatí některé údaje tabulárního výkazu na str. 198.—202. s údaji, které vynesla na jevo statistika invalidů. Při tomto srovnání absolutních čísel mrtvých a invalidů jest nutno však povážiti, že se vztahují na různé doby (počet mrtvých na první dvě válečná léta, počet invalidů asi na první 3¹/₄ roku), pozoruje se přece nápadná shoda, která zajisté překvapuje, uváží-li se, že udání pocházejí z různých míst. Rakouský státní úřad pro sociální péči počítá s 300,000 invalidů v celém bývalém Rakousku. Z příčin dříve objasněných jest nutno uvedený zde počet mrtvých třikrát až čtyřikrát zvýšiti, čímž zvýší se asi nynější poměr mrtvých k invalidům 3:2 na poměr 12:4 čili 3:1 t. j. na tři padlé připadá jeden invalida.

K objasnění připojuji výtah z tabulárního výkazu.

Počet mrtvých a invalidů jednotlivých povolání v bývalém Rakousku.

(Počet ztrát do konce září 1916, počet invalidů asi do podzimu 1917.)

Povolání	Počet		‰ ¹⁾	
	mrtvých	invalidů	mrtvých	invalidů
I. Zemědělci, lesníci atd.				
Rolníci	52,984	59,786	26,810	22·9
Zemědělská dělníci	21,680	?	34,312	?
Zahradníci	1,107	806	47·4	34·5
Lesní úředníci	143	?	44·7	?

¹⁾ Poměr k ‰₁₀₀₀ vypočítán na základě sčítání lidu r. 1910.

Povolání	Počet		‰/en	
	mrtvých	invalidů	mrtvých	invalidů
II. Průmysl.				
Horní a hutní dělnictvo	5 240	3.691	30·3	21·7
Kameníci	915	800	45·0	39·4
Kováři a zámečníci	7.720	5.078	46·7	30·7
Zlatníci	242	177	36·3	26·5
Koláři	883	672	34·6	26·3
Hodináři ²⁾	197	202	22·3	22·8
Různé nástroje a optikové	274	183	42·6	28·4
Zedníci	8.701	5.892	50·9	34·5
Tesaři a pokrývači	3.267	2.627	41·6	33·5
Kamnáři a kominíci	242	?	34·2	?
Natěrači, lakýrníci, malíři pokojů, štukatéři	1.729	1.353	50·2	39·3
Majitelé knihtiskáren, sazeči, litogra- fové, gravéři	842	?	32·9	?
Fotografové	145	113	32·9	25·7
Čalouníci ²⁾	257	250	32·7	31·8
Kniháři	362	245	30·8	20·9
Řemenáři, sedláři a brašnáři	657	?	34·1	?
Truhláři	5.382	4.062	42·5	32·0
Bednáři	693	486	37·2	26·1
Mlynáři	1.086	864	33·9	27·0
Pekaři a cukráři	3.357	2.513	49·1	36·8
Rezníci a uzenáři	3.579	2.649	61·3	45·4
Krejčí	4.042	3.018	34·7	25·9
Obuvníci	7.341	4.934	44·1	29·7
Holiči	1.013	837	42·0	34·7
III. Obchod a provoz.				
Hostinští	452	?	7·4	?
Sklepníci a kuchaři	1.986	1.718	41·5	35·9
Poštovní, telegrafní a telefonní úřed- níci a zřízenci	337	?	5·9	?
Železniční úředníci	67	?	2·6	?
Železniční dělnictvo	871	?	4·8	?
IV. Veřejná služba a volná povolání.				
Důstojníci z povolání ³⁾	1.936	259 (?)	119·8	?
Vojenští duchovní z povolání ³⁾	8		45·0	
Vojenští lékaři z povolání ³⁾	26		25·0	
Vojenští úředníci z povolání ³⁾	18		5·3	
Civilní lékaři	79	?	10·2	16·7
Ošetřovatelé nemocných	112	?	25·2	
Učitelé a profesori	1.742	972	29·7	
Malíři, sochaři, hudebníci, pěvci, herci a artisté	885	?	44·6	
Spisovatelé a žurnalisté	13	?	4·1	?

První místo ve statistice ztrát zaujímají tudíž důstojníci z povolání (119·8‰₀₀); význačně toto číslo poukazuje na to, že již v prvních dvou válečných letech skoro osmina veškerého důstojnictva padla. Autor nepodává zde rozdílu mezi důstojníky aktivními a neaktivními již proto, jelikož byla civilní zaměstnání převážně v řadách mužstva zastoupena a poukazuje i na to, že

²⁾ Poměr 3 : 2 se zde nejeví; čísla nejsou asi přesná. — ³⁾ Poměr k ‰₀₀ vypočítán na základě „Vojenské statistické ročenky 1910“.

tato otázka, která zvláště během posledních let války zavdávala příčinu k mnohdy vášnivým debatám, jest předmětem zvláštních studií, které budou uveřejněny.

U všech důstojnických hodností jeví se však rozpor v poměru mrtvých k invalidům, který neodpovídá dříve stanovenému poměru 3 : 2, nýbrž 7 : 7 : 1. Dotazem se zjistilo, že počet důstojníků i poddůstojníků z povolání invalidů není úplný, nýbrž že uvedená čísla obsahují pouze oblast vojenského velitelství v Innomostí a v Krakově.

Z výkazu je nesporno, že pracující třída utrpěla nejvíce ztrát a že nejvíce postižena byla svízelem a útrapami válečnými. V čele stojí řeznické povolání, jehož příslušníci vyznamenávají se nejlepší tělesnou způsobilostí; nejmenší ztráty z dělníků utrpěli oni, jichž povolání bylo třeba pro službu v zázemí.

Z živnostníků zastoupeny jsou všechny odbory; stav krejčovský, jenž takových útrpků v lidovém smýšlení snáší, důstojně se reprezentuje číslem 347⁰/₁₀₀, tedy více než celkový průměr.

V. J. HAUNER:

Vojevůdce Ludendorff.

(Pokračování.)

VI. Vyhlídky do nového roku 1917.

Ukončením rumunského tažení zlepšila se poněkud situace ústředních mocností; akutní nebezpečí bylo zažehnáno a nebylo také třeba obávat se už Holandska nebo Dánska, poněvadž část německé armády z Rumunska byla zase k dispozici. Ovšem strategicky situace stále byla nevýhodná, ba, lze říci, po skončení rumunské ofensivy spíš obtížnější než před rumunským vypořádáním války, neboť Rumunskem se fronta ústředních států jen prodloužila; rumunská armáda byla stále ještě činitelem, jehož nebylo lze zanedbávat. Ruská armáda byla kolem Nového roku 1917 velmi silná; scházelo jí sice střelivo, jímž plýtvala v roce 1914 a na počátku 1915, jakož i ruční zbraně, ale její kádry byly vesměs vyplněny. Ruské divise, které měly na počátku války po 16 praporech, byly zbytečně veliké, stejně jako baterie o 8 dělech byla neohrabaná. Rusové tudíž ponechali každému pluku pouze po 3 praporech — divise měla tedy od 1917 pouze 12 praporů — a ze čtvrtých praporů utvořili nové formace, čímž počet pěchotních divisí stoupl o celou třetinu. V baterii počet děl snížen na 6, takže z uspořádaných 2 děl mohly být utvořeny nové baterie, jichž počet se tedy rovněž zvýšil o třetinu. Rumunská armáda byla znovu organizována francouzskými důstojníky; Anglie, jejíž nové tak zv. Kitchenerovy armády prodělaly v sommské bitvě křest ohněm, v němž dobře obstály, doplňovala svoje mužstvo a zároveň zařizovala se stále na rozsáhlejší výrobu střeliva; její nový válečný vynález, obrněný automobil (tank), jenž již v sommské bitvě byl vyzkoušen, byl dále zdokonalován; Angličané dobře poznali jeho cenu, třebaže první nedokonalé modely nesplnily všeho, co si od nich slibovali. Technika Dohody vůbec stále se zlepšila; oba západní státy byly od r. 1917 už mnohem výkonnější technicky než Německo, kde blokáda a úbytek mužských pracovníků začínaly být citelné. Kdyby Německo bylo situaci pochopilo správně, bylo by poznalo, že nezvítězí nad Dohodou pouhými mravními, jak říkalo, kvalitami svých důstojníků a mužů; poněvadž početní převaha nyní už nebyla na jeho straně, mělo Německo tím více pozornosti věnovat technické stránce války; ale německý generální štáb

ji zanedbával za Ludendorffa, jako ji zanedbával za Falkenhayna i za Moltkeho II. Německá strategie po 2¹/₂ válečných letech měla směřovati k tomu, aby válku co nejrychleji rozhodla a to by se bylo mohlo státi jen vytvořením a užitím nejmodernějších, dosud neznámých válečných pomůcek a zbraní; její taktika musila být útočná a proto měla vyvinovati hlavně prostředky ofensivní, to jest dělostřelectvo a tanky. Místo toho však německé vrchní velení na tanky pohlíželo s jistým despektem; soudilo, že je to zbraň velmi choulostivá, již lze snadno poškoditi a již ubrániti se není těžko; ostatně prý německé útoky dařily se i bez tanků. Německo zkrátka na počátku 1917 dosud nepochopilo, že celá taktika boje se velmi radikálně mění a že z toho, co uměli před válkou, nezůstává téměř nic v platnosti. Ludendorff, jsa si vědom své početní slabosti na západní frontě, ustanovil se tam na taktice ryze obranné a proto snad zanedbával pomůcky boje tak význačně ofensivní, jako byly tanky. Totéž platí o artilerii. Německé dělostřelectvo zůstávalo i co do počtu děl i co do nových metod střeleckých a pozorovacích za dělostřelectvem francouzským a anglickým. Pokud jde o pouhý počet, lze si to vysvětliti nedostatkem materiálu (kovů a pod.); ale pokud jde o metody, byla v tom zase malá prozíravost generálního štábu. Všecky nové metody dělostřelecké, od střelby podle plánu až do tak zv. „Trommelfeuer“ a palebné přehrady (barrage), vznikly u Dohody a Němci je dříve nebo později adoptovali. Dohoda počínala od r. 1917 získávat na západě tak velikou technickou, početní a taktickou převahu, že mohla nyní německou armádu po částech, ale stále, soustavně, rozbíjet. Bylo patrné, protáhne-li se válka ještě o rok nebo více, aniž se docílí rozhodnutí, že německá porážka je neodvratná, leda by nastalo něco nepředvídaného. Hmotné prostředky ústředních velmocí nebyly už takové, aby jim byly dovolovaly ofensivu na dvou frontách, natož na třech, počítáme-li k nim italskou; Ludendorff nechtěl proto, aby se kdekoli vystupovalo útočně. Ale s druhé strany zase defensiva jak na západě tak v Itálii proti útokům prováděným s užitím nejmodernější techniky, kde lidé bojovali proti strojům, vyčerpávala poměrně víc než ofensiva, zejména při staré německé taktice, která nebyla správná.*) Ludendorff přetvořil tudíž celou německou armádu na západě v armádu pouze obrannou, jak ještě podrobněji vyložím, až budu mluvit o Ludendorffově taktice; i operativně i takticky nedovolil vyjiti z obrany. V zádech fronty stavěl nové silné posice, Siegfriedovu, Michelovu a jiné, a uvažoval o tom, ustoupiti s frontou, jakmile by se ukázala nemožnost odolat silnému útoku a zpusťšením území mezi oběma liniemi oddálit aspoň příští útok dohodový.

Vedle toho německé vrchní velení hledalo nějakou novou myšlenku, jež by zeslabila Dohodu, když se tak nemohlo stát přímým útokem vojenským. Na snadě byl návrh ponorkové války, odložený 30. srpna pouze proto, že kancléř se obával nepřátelství Nizozemska a Dánska. Po vítězství nad Rumunskem nebylo již třeba tak se lekatí těchto dvou států. Jakmile vojsko z Rumunska bylo doma neb dokonce na hranicích obou těchto zemí, mohla začítí neomezená ponorková válka. Repatriace vojska mohla býti provedena v únoru, v tu dobu mohla tedy podmořská válka začítí. Ovšem nyní bylo již jisto, že Amerika v tom případě vstoupí do boje. Vojenské autority počítaly, že pro rok 1917 by to znamenalo přírůstek 5—6 divisí na západní frontě, později ovšem mnohem více, nehledě ani k zesíleným dodávkám zbraní, střeliva a jiných zásob. Šéf admirálního štábu admirál Holtzendorff byl pro ponorkovou válku velmi zaujat; sliboval si od ní skvělé výsledky, věřil — „jak byla jeho povinnost“, podotýká ironicky Ludendorff — že za šest měsíců rozhodne úplně situaci ve prospěch Německa, že americké transporty

*) Srov. řadu článků v „Tribuně“ (Mars: Kritika války), počínaje od 11. VII. 1920. O taktice viz zejména kap. XI. ze dne 22. VIII. 1920.

vůbec nebudou možny a že Anglie pocítí ponorkovou blokádu tak ostře, že nebude s to dodávat ve stejné míře jako dosud střelivo a jiné věci do Francie. S ním souhlasili i němečtí národní hospodáři, kteří rovněž věřili v podvázání transportu mezi Anglií a Francií. Počet hotových ponorek byl považován za dostatečný — ač, jak se později ukázalo, nebyl. Že by Dohoda vymyslela nějaký vydatný prostředek k potírání ponorek, jenž by rychle působil, nevěřilo se; Němci opět bagatelisovali techniku Dohody, jako již v tak mnohém. Spíše věřili v morální účinek neomezené ponorkové války, hlavně na neutrální plavbu, o níž předpokládali, že se dá úplně zastrašit.

Ludendorff byl skeptičtější než autority námořní a národohospodářské. Věřil celkem také ve výsledek ponorkové války, ale nepočítal se 6 měsíci, nýbrž s plným rokem. Do té doby však byl také přesvědčen, že se objeví takový účinek války, jenž znemožní převoz nových vojsk do Francie. Soudil tedy, že Spojené Státy nepřepравí do Francie více než 6 hotových svých divisí; nežli zrekrutují a zorganizují další armády, bude transport úplně zastaven úbytkem lodního prostoru, nastalým ponorkovou válkou. Nevěřil rovněž ve velikou stavební politiku transportních lodí „en masse“, jak byla pak provedena na amerických loděnicích. Ludendorff nepočítal tedy s více než s přírůstkem dohodového vojska na západě o 6 amerických divisí a ovšem s běžným doplňováním britické armády do konce roku 1917 — od té doby myslel, že ponorková válka všechen další přírůstek zastaví. Šlo tedy o to, vydržet ještě po celý rok 1917. Němci byli už nuceni posílat na frontu 19leté; měli na západě 154 divisí, kdežto Dohoda 190, vesměs silnějších (německé divise byly zredukovány každá na 9 praporů). Jestliže nenastal nějaký nenadálý obrát a ponechaly-li se věci svému přirozenému průběhu, musilo být Německo koncem 1917 poraženo, jestliže Dohoda připravila útok na všech frontách: západní, italské, rusko-rumunské a balkánské. Rakousko-Uhersko podle slov Conradových nemohlo též slíbiti nic více, než že r. 1917 tak sotva udrží frontu, ale spíše že ji neudrží než udrží. Ludendorff žádal sice, aby služební povinnost byla rozšířena od 15 let do 60 a aby se vztahovala v jistém smyslu i na ženy. To se mu však nepodařilo. Místo zákona tak všeobecného byl pouze přijat dne 2. prosince 1916 zákon „o pomocné služební povinnosti“, jenž nebyl „ani rybou ani rakem“; ženy z něho byly vůbec vyloučeny. Ludendorff si stěžuje, že ani vláda ani sněmovna nepochopily tu pravé podstaty lidové války. Ovšem dá se tu namítnout, že Německo tehdy bylo již příliš vyčerpáno, aby bylo sneslo břemeno tak všeobecné branné povinnosti. Národ nebyl vychováván po celou dobu války k tomu, aby se mu mohla podati ryzí, nezahalená pravda; naopak se strany generálního štábu — a té výtky nelze sprostiti ani Ludendorffa — bylo vše líčeno krásnými barvami, takže národ si vlastně neuvědomoval vážnost vojenské situace. Proto také parlament nepochopil, že se od něho žádá to, co bylo vlastně jedinou záchranou před blížící se katastrofou.

Slovem: Situace německé armády v boji na několik front o Novém roce 1917 byla už zoufalá: ponorková válka byla z ní jediným východištěm, břevnem, jehož se chytali tonoucí, když nepomohla ani strategie, ani nedostatečná technika, ani rekrutýrka.

A tak, když mírová nabídka ústředních mocností — dílo barona Buriana — z 12. prosince 1916 byla dne 30. prosince od Dohody zodpověděna negativně, bylo dne 9. ledna učiněno rozhodnutí o neomezené ponorkové válce. Kancléř nyní už věděl, že Spojené státy vstoupí jistě do války, ale kryl se úsudkem vojenských a hlavně námořních autorit, které v ní viděly prostředek válku zkrátit, aneb aspoň přivést k snesitelnému konci, a z toho důvodu ji navrhl císaři. Císař ji schválil a neomezená ponorková válka určena na 1. února 1917.

První následek byl, že Amerika přerušila dne 3. února diplomatické styky a dne 5. dubna pak prohlásila válečný stav.

VII. Přípravy na jaře 1917.

Bylo jisto, že Dohoda bude útočit na všech frontách: na sommském bojišti, na frontě Soissons-Remeš-Argonny, snad i u Roye, v Lotrinsku a v Sundgau. Také u Verdunu útok vždy byl možný. Nadto byly jisty italské útoky k dobytí Terstu a v Palestině i v Mezopotamii Anglie se chystala k rozhodné ofenzivě. O připravovaném útoku na Aisně nalezeny doklady. Situace tedy kázala na západě boj protáhnout, aby ponorková válka měla kdy působit. I taktické důvody a nedostatek munice byly pro to. Při převaze Dohody o 36 divisí na západě bylo přirozeno, že Německo toužilo po tom zkrátit frontu a srovnat ji tak, aby měla méně exponovaných míst, vyžadujících značnějších rezerv; nadto získat ústupem čas, jehož Dohoda potřebovala, aby mohla znovu připravit útok, jenž nepřátelským ústupem se stal illusorní.

Tak tedy došlo k onomu zpětnému pohybu z fronty probíhající zhruba body: Nieuport, Paschendaele, Wytschaete, Armentières, Nieuve Chapelle, Vimy, Roye, Moulin sous Touvent, Chemin des Dames, Berry au Bac do postavení Siegfriedova (nesprávně zvaného též Hindenburgovým), daného tetivou oblouku od Lens přes Gouzeaucourt na St. Quentin, La Fère a k Laffaux u aiseského kanálu. Při tom důležitá místa (jako Bapaume, Péronne, Nesle, Chauny, Noyon byla opuštěna, ale zato celý terén mezi starou a novou frontou byl systematicky již před ústupem zničen; veškeré cesty, dráhy, osady a studny srovnány se zemí (otravování studní bylo však zakázáno). Práce ty trvaly od 9. února do 16. března, tedy pět neděl; dne 16. března započal pak ústup zcela podle plánu a zdařil se dobře až do Siegfriedovy linie; neboť nepřítel mohl v zpustošeném území následovati jen s předními strážemi. Celý tento zpětný pohyb byl nazván pohybem Alberichovým (terminologie zde vzata z pověstí nibelungských), patrně aby se naznačila podzemní rozryvná činnost při něm. Ludendorff uvažoval, zda by nebylo záhodno korunovat tento strategický ústup, jenž se zdařil, ještě úspěchem taktickým a podniknout na celé Siegfriedově linii protiútok na vojska dohodová, sledující v patách. Ale k tomu německá síla už nedostačovala. Než i tak nepřítel byl zdržen. Nemohl útočit ve směrech, na nichž se dříve ustanovil, poněvadž byl nyní v novém terénu úplně zpustošeném, ježž musil teprve k útoku připravovat. Proto také obsadil svoji novou frontu poměrně slabými oddily, což umožnilo Německu stáhnouti mnohé divise z fronty a umístit je vzadu „na odpočinek“.

Siegfriedovo postavení bylo velmi pevné. Ludendorff praví, že později kde kdo si přál, aby bylo ve Francii více takových připravených posic s betonovanými kryty a bydlíšti. Nebylo však už tolik pracovních sil, aby mohly všude být postaveny. V pozdější době, zejména v roce 1918, ztrácely i nejlépe připravené posice na ceně, poněvadž tanky překonávaly všechny překážky.

Ve shodě se všeobecnými předpisy o taktice ryze obranné generální štáb načrtl též celý velký program, tzv. Hindenburgův, zahrnující frontu i celé zápolí, kterak zrestaurovati vysílenou armádu a opatřiti ji dostatečnými pomůckami. Poněvadž francouzské útoky se nedaly ve větším měřítku čekati před polovicí dubna, vojska získala nový dobrý měsíc k odpočinku a k výcviku; divise uvolněné v Rumunsku přibýly do Belgie, posice pevně vybudovány, výstroj válečná se zlepšila, munice se nahromadila, některé divise příliš unavené u Verdunu nebo na Sommě byly vyměněny za dobré divise z východní fronty.

Velení na západě upraveno takto (od severu k jihu):

Skupina prince Rupprechta Bavorského: IV. armáda (Sixt v. Arnim), VI. armáda (Falkenhausen, později O. v. Below), II. armáda (Marwitz) sahala až asi k St. Quentinu.

Skupina korunního prince: VII. armáda (Behn), I. armáda (Fritz v. Below), III. armáda (Einem) a V. armáda (Gallwitz) sahala až asi k Pont a Mousson.

Skupina vévody Albrechta Württemberského: armádní oddíly C, A, B až k švýcarské hranici.

Na východě a v Makedonii zůstaly armády VIII., IX., X., XI., XII. a XIII. V Rusku měl nejvyšší velení Ludvík Bavorský; v Rumunsku měl dále vrchní velení Mackensen; v Srbsku velel armádní skupině Otto v. Below. V Palestině, kde Angličané začali u Gazy útočit, byl chefm tureckého armádního štábu plukovník Kreß.

Na asijském východě se situace pro centrální mocnosti značně zhoršila. Již v srpnu vyklidili Turci Erdzindžan a Rusové obsadili i Trapezunt; v Mezopotamii dobyli Angličané znovu Kut el Amary dne 11. února a dne 13. března obsadili po skvělém postupu Bagdad. Následek toho byl, že Turci žádali opět pomoci. Chtěli dokonce celý armádní sbor a přáli si, aby tam bylo zřízeno německé skupinové velitelství. Alpský sbor měl se odebrat do Armenie a generál Falkenhayn obdržel skupinové velitelství; poněvadž doprava na bagdadské dráze se zlepšila, bylo to možno.

Dohodová posice byla na jaře r. 1917 tedy velmi příznivá. Německá armáda byla ve stadiu reorganizace po veliké únavě, Rakousko-Uhersko bylo téměř na sklonku svých sil, Rumunsko stíží poražené, ale ne potřené, znovu evičilo svou armádu francouzskými instruktory, Srbové a Sarraill hotovili se u Bitolje k novým útokům, anglické armády proti Turecku byly na postupu, vyhlídky na americkou pomoc v dohledné době zlepšovaly náladu na západní frontě — jediná ponorková válka v prvním měsíci přinesla Německu značný úspěch. Dohodě nebylo třeba než útočit promyšleně na všech frontách najednou a vítězství bylo již r. 1917 rozhodnuto, neboť ústřední mocnosti nevěděly, kam dříve se vrtnouti. Ale Dohoda toho nedovedla. Dosud nebylo jednotného vedení, dosud nebylo pevné ruky jednotlivcovy, jenž by byl prosadil společný válečný cíl, jenž by byl uměl přinutit různé generální štáby k jednotné strategii. Ve Francii počala se ofensiva v dubnu, v Rusku až v červenci; na Soči Italové rozehnali se k útoku v květnu (X. bitva). Ústřední státy, operující na vnitřních liniích, dovedly ještě jednou odrazit odpůrce po odpůrci.

Začátkem března 1917 v Německu dosud nikdo nečekal nějaké náhlé změny situace. Vrchní velení naopak bylo připraveno, nepomůže-li ponorková válka do polovice nebo nejpozději do konce roku zadržeti další vzrůst nepřátelských armád, že se fronty zhroutí počínaje Tureckem a Rakouskem od východu k západu. Všechny naděje upíraly se tedy k ponorkové válce.

Ve skutečnosti však, jak tomu často bývá, nesplnilo se toto doufání, zato však nadešla nepředvídaná okolnost jiná, jež odvrátila katastrofu.

Stalo se totiž toto: Ponorková válka, jež v prvních měsících vzbudila přehnané naděje, počala najednou ochabovati. Dohoda našla účinné prostředky, kterak se brániti ponorkám, a dovedla urychlití stavbu obchodních lodí. Přes to však, že ponorková válka nepřinesla Německu příznivého rozhodnutí, vydržela západní fronta. Neboť zatím zhroutilo se Rusko. V Rusku totiž nastala neočekávaně v březnu revoluce, jež odstranila cara a pomalu podkopala celou carskou armádu. To byl pro Německo triumf. Byla to pomoc v nejvyšší nouzi. Místo východní neb západní fronty centrálních států zbořila se východní fronta Ruska. Následek toho byl, že ubyl jeden z nejsilnějších

protivníků, což bylo cítiti nejen v Rusku a Rumunsku, nýbrž i v Malé Asii. Toho nepředvídal nikdo dne 9. ledna 1917. A tím německé síly z východní fronty se uvolnily a pomocí jich bylo lze hledati pro rok 1918 na západě rozhodnutí. Válka neskončila se roku 1917.

V tom je strategický význam ruské revoluce, která nejen že v ničem neprospěla Rusku, uvalivši na ně po slabošské vládě Kerenského absurdní a krvavou tyranii bolševickou, jež je hospodářsky i politicky zničila, nýbrž prodloužila válku o více než rok a tím značně rozmnožila i hospodářské pohromy, válku tu provázající. Ruská revoluce dočasně oslabil Dohodu tak, že bylo třeba ještě jednoho roku tuhého zápasu, množství krve a spousty vyhozených peněz a statků, aby čtyřspolek ústředních velmocí, r. 1917 již skomírající, byl doražen.

Ale ruská revoluce nepůsobila hned od počátku tak pronikavě, aby východní frontě bylo odlehčeno. Carská armáda setrvačností zůstala zprvu ještě bojovým nástrojem, jehož nebylo lze podceňovati. Ludendorffova strategie po většinu r. 1917 byla tedy tato: Armáda bude se chovati pouze defensivně; ofensivní úlohu přejímá marina, t. j. ponorková válka, jež musí přinést rozhodnutí. Za tím účelem vypracoval také předpis „o bitvě obranné“, v němž vštípil vojsku novou taktiku. Bylo již na čase. Dosud německé vrchní velitelství nechtělo viděti důsledků nepřátelské technické převahy a utrácelo zbytečně drahé lidské životy v defensivě nevhodně vedené. Verdun byl toho trpkým důkazem. Německá armáda r. 1917 nebyla již armádou z r. 1914 a 1915. Staří vojáci a důstojníci většinou byli již mrtví. To co plnilo pluky, byla po výtce mládež špatně živěná a z domova nevycevicená a lidé přestáli i méně schopní. Byla to milice, civilisté v uniformách. Jejich nálada nebyla již tak vítězoslavná, jako u mužstva, jež se vydalo do války v létě 1914. Spíše se jevila jistá únava a touha vyhnouti se nějak přímým útrapám válečným, zejména kde hrozilo nebezpečí životu. Tyto lidi bylo třeba napřed šetřit a pak vychovávat postupně ve vojáky, aby získali důvěru ve vedení a metodu boje, která by dovedla překonati technické výhody nepřátel, jež byly nyní i prostým vojnům do očí. U Verdunu následkem špatné taktiky celé pluky se nechaly zajmout. Tomu musila být učiněna přítrž. A k tomu měl sloužiti předpis „o vedení v obranné bitvě“. Je jistě velikou zásluhou Ludendorffovou, že tyto chyby předchozího vedení poznal a odpomohl jim způsobem, jež lze nazvati mistrovským. Jako taktik stojí Ludendorff nade všemi svými předchůdci v generálním štábu. V taktice viděl bystře a dovedl uhoditi na pravé místo. Ale snad právě byl až příliš jednostranným taktikem, aby nebyl tím trpěl jako stratég. Snad jeho defensivní taktika byla příliš defensivní, působila — možná — v opačném extrému na ducha vojáků. Německá armáda byla po celý rok 1917 držána na západě příliš v okovech ryzí defensivy; veškerý ofensivní duch byl jí odňat. To nebylo dobře. Na jaře 1918, když konečně mělo dojít k zúčtování, musila být znovu teprve upravována do zásad ofensivního boje. Nevím, zda to na armádu i morálně nepůsobilo nepříznivě.

Totéž ještě u větší míře platí pro marinu. Celé německé široomořské loďstvo bylo po dobu války více doma než na moři. Bitva u Skagerraku v květnu 1916 byla jeho posledním výkonem. Vše další čekalo se od ponorek. Jaký div, že marina, odsouzená k nečinnosti, dala se zlákat revolučními myšlenkami a že se v ní tvořila příznivá půda pro konečný převrat.

Zde je myslím místo, posuzovat Ludendorffa povšechně jako стратега. Rok 1917 byl kritický pro Dohodu i pro ústřední mocnosti. Nyní se musilo objevit, kdo s koho. Do nekonečna nebylo možno přec prodlužovat válku. „Vydržet“ bylo heslem na obou stranách, ale šlo nejen o to, jak dlouho se

vydrží, nýbrž i jaké pozitivní naděje upírají se k vydržení. Ludendorff, jak řečeno, pro rok 1917 — nemoha tušiti ruské revoluce a jejích následků — nepočítal vůbec s ofensivou na žádné frontě (ani na italské; podzemní ofensiva přes Sochu byla pouze vynucena kritickou situací rakouské obrany) a spoléhal pouze na výsledek ponorkové války. Vidíme zde tedy anomálii: vojevůdce pozemní nevěří už, že může vyhrát válku svými vlastními prostředky, a postupuje rozhodnutí sesterské zbraní, marině, v níž není odborníkem, ale v níž pevně věří — třeba s jistým omezením: roční lhůta místo půlletní. To, myslím, není vlastností pravého vojevůdce: Napoleon nespolehal nikdy na svoji marinu, nebo na obchod, nýbrž na armádu; tam, kde věřil na příklad v kontinentální systém, ukázal se právě špatným prorokem. Ludendorff neměl vůbec spoléhati na marinu, která dosud pro rozhodnutí války nic nevykonala (historie německé mariny za světové války je celkem žalostná), nýbrž na sebe a na nástroj, jež ovládal, na pozemní vojsko. Nemohl mít důkladných znalostí námořnických, ale jako duše generálního štábu *měl mít tolik instinktivní prozíravosti, aby pochopil, co lze čekat a co nelze. Poněvadž však neměl oné prozíravosti, nelze ho nazvat vojevůdcem geniálním.* Ludendorff od počátku r. 1917 se mýlil, a to ne ve věcech vedlejších, nýbrž v hlavním: v celém pojetí války. Německý generální štáb, pokud dnes v různých spisech se obhazuje, praví celkem toto: „Naše kalkulace podle toho, co tehdy bylo známo, byla dobrá, my nemohli vědět, že nastanou ty a ty okolnosti, že podmořská válka selže, že Dohoda nás překoná technikou, že vznikne u nás revoluce, jež nebude chtít pokračovat v boji atd. Že jsme se mýlili, toho vinu nesou věci, jež byly silnější nás, na něž jsme neměli vlivu; byla to povšechná slabost blokováných států proti přesile nepřátel.“ — Zajisté, jenže to není omluva. Geniální vojevůdce musí umět odhadnout svoje síly a nepouštět se do nemožností. To dovedl Friedrich II. A geniální vojevůdce musí mít též jisté pozitivní cíle, jichž může pravděpodobně dosáhnout. Ale Ludendorff neměl roku 1917 už pozitivních cílů. Dejme tomu, že by nebyla nastala v Rusku revoluce a že by ruská fronta se byla udržela přibližně v stejné síle, jak byla o Novém roce 1917. A dejme tomu, že by ponorková válka byla Dohodu vsutku oslabilá tak, aby dovoz z Ameriky byl podvázán. Byl by měl naději na pozitivní vítězství roku 1918, když ho neměl po celý rok 1917? Byla by německá armáda bloádou a všeobecným vysílením méně trpěla než Dohoda ponorkovou válkou? Byla by německá armáda na jaře 1918, stojíc stále v boji na několik front, bývala početnější a technicky lépe vypravena než dohodová, jež přece i mimo americké transporty měla techniku a prostředky mnohem bohatší než ústřední státy? Jaký tedy byl pozitivní cíl Ludendorffův pro rok 1918, i kdyby byla ponorková válka vykonala, co se na ní žádalo? Na to je těžko odpovědět. Ludendorff sám toho nepraví. Čekal snad revoluci neb aspoň silnou nespokojenost v některé z nepřátelských zemí? Nikoli. Věřil snad, že dojde k takové rovnováze sil, aby bylo lze dospěti ke konci války dorozuměním? Nikterak; sám ve svém spise potírá myšlenku politiků, hlavně socialistických a demokratických, o možnosti takového míru. Věřil pevně, že Dohoda měla pozitivní cíl zničit Německo. Nebyla by ho zničila bloádou stejně, jako je zničila armádou, kdyby všechny fronty byla nadále držela obsazeny tak jako na prahu roku 1917? Nebyla by se německá armáda hladem a všeobecným vyčerpáním r. 1918 stejně rozplynula, jako musila povoliti dohodovému tlaku přes to, že jí ubylo nebezpečí na východní frontě a přes to, že mírem brest-litevským získala i potraviny?

Ludendorff slovem *nepochopil na počátku roku 1917, že protahováním nemůže válku pozitivně vyhrát*, nesestoupil-li mu na pomoc nějaký „*deus ex machina*“. On ve skutečnosti hledal tohoto pomocného boha, ale

ne jako boha náhody, nýbrž jako skutečnost, v níž pevně počítal; nejdřív jej viděl klamně v ponorkové válce a pak po ruské revoluci v armádě z východní fronty uvolašně. Neviděl aneb nepochyboval viděti všech věcí, jež byly proti němu a zejména *nepomýšlel uzavřítí mír aspoň s jedním protivníkem*. Byl skalopevně optimistický, byl snad i poněkud fatalisticky optimistický, že vyhraje na celé čáře. *Mýl se strategicky, ale mýlil se i takticky*. Neuvědomil si, že negativní obrannou taktikou nemůže vyhrát války, prodlouží-li se přes rok 1917. Neboť stejně jako blokáda spojenců musila rozrušit souvislost ústředních mocí tak dalece, až k jejich pádu, tak jejich technika musila triumfovat i nad nejlepším obranným reglementem.

Major gen. št. RUDOLF HANÁK:

Několik poznámek o pěchotní výzbroji za světové války.

V článku „Vývoj pěchotní výzbroje za světové války“, uveřejněném v druhém čísle „Vojenských Rozhledů“,*) bylo pojednáno o vývoji pěchotní výzbroje za světové války.

V tomto článku chci blíže osvětliti některé nerozřešené otázky výzbroje pěchoty a oceniti důležitost jednotlivých zbraní pro boj.

Již v prvním článku bylo zdůrazněno, že převyšujícím faktorem v boji jest mohutnost palby. Tato zásada jest nesporná a jest všeobecně uznána. Naproti tomu jest to opět člověk, pěšák, který jedině může za pomoci zbraně zabrat a ovládnouti prostranství, což jest vlastním cílem každého boje, ať útočného nebo obranného. Z tohoto faktu vyplývá, že pěchota u každé armády i nadále zůstává činitelem, který nese největší tíhu boje.

Jest tedy především při organizaci armády nutno, vyzbrojiti co nejlépe pěchotu, poněvadž tato jest základem všech bojových akcí. Nesmí se ovšem zapomenouti též na jiné druhy zbraní, které pěchotu v její činnosti podporují a bez nichž by se nemohla pěchota obejít. Za světové války učinila výzbroj pěchoty neslýchaný pokrok. Vyskytlo se tolik pomocných prostředků, z nichž některé budou ještě dále zdokonalovány, že naskytá se otázka, které z nich jsou absolutně nepostrádatelné, které jsou pouze za jistých podmínek potřebné a které by mohly snad vůbec odpadnouti.

Která ze zbraní jest a zůstane základní pro pěchotu? Jest to puška, nebo kulomet, automatická puška, ruční granát nebo snad dokonce obrněný vůz čili tank?

Na první pohled by se zdálo, že ideální zbraní pro pěšáka jest automatická zbraň. Tento problém vyskytl se již po burské válce a byl důkladně prodiskutován po válce rusko-japonské. Již tehdy bylo prorokováno, že budoucí zbraní pěchoty bude automatická puška.

Za světové války bylo jeden čas horováno pro ruční granáty. Nyní opět předvídají někteří vojenští odborníci, že zbraní pěchoty bude v budoucnosti pouze obrněný vůz čili tank. Světová válka však dokázala, že tomu tak není a že tento problém nedá se řešiti takovým jednostranným způsobem. Ukázalo se totiž, že podmínky moderního boje jsou tak složité a různorodé, že není možno spokojiti se výhradně s jednou zbraní. Pouze šťastná kombinace různých bojových prostředků umožní pěchotě, aby za všech okolností dostála svému těžkému úkolu. Mluvíme-li o výzbroji pěchoty, musíme mítí tuto zkušenost

*) V článku maj. Hanáka v minulém čísle „Vojenských Rozhledů“ vypadla při lámání sazby v tiskárně tato poznámka: „Článek tomu sloužila za podklad hlavně znamenitá přednáška plukovníka Etiennea, profesora taktiky na válečné škole v Paříži.“